

9. Perroti, A. (2001). *Vystup na zakhyst polikul'turnosti*. [Speech for the Protection of Multiculturalism]. L'viv.

10. Pometun, O. I. (2005). *Formuvannya hromadyans'koyi kompetentnosti: pohlyad z pozytsiyi suchasnoyi pedahohichnoyi nauky*. [Forming civic competence: a perspective from the perspective of modern pedagogical science].

11. Selevko, H. (2004). *Kompetentnosty u ykh klasyfikatsyya*. [Competencies and their classification].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БІДА Олена Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: підготовка науково-педагогічних кадрів в Україні.

ДЗЯМКО Вікторія Йосипівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і психології Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: підготовка науково-педагогічних кадрів в Україні.

МАРИНЕЦЬ Надія Василівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри історії та суспільних дисциплін Закарпатського угорського

інституту імені Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: підготовка науково-педагогічних кадрів в Україні.

INFORMATION ABOUT AUTHOR

BIDA Olena Anatoliivna – doctor of ped. Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of the Ferenc Rakoci II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: training of scientific and pedagogical staff in Ukraine

DZIAMKO Victoria Iosifivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of General Pedagogy and Psychology Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: training of scientific and pedagogical staff in Ukraine

MARYNETS Nadiia Vasilyivna – Candidate of Philosophy, Associate Professor departments of History and Social Disciplines Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: training of scientific and pedagogical staff in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2020 р.

УДК 37.378

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-188-20-24

КУЧАЙ Тетяна Петрівна –

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-3518-2767>

e-mail: tetyanna@ukr.net

КУЧАЙ Олександр Володимирович –

доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-9468-0486>

e-mail: kuchay@ukr.net

СУЛИМ Володимир Трохимович –

кандидат філологічних наук, професор кафедри міжкультурної комунікації та перекладу факультету іноземних мов

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-0896-7801>

e-mail: suwo@ukr.net

СУТНІСТЬ ТЮТОРСЬКОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сьогодні у світовому освітньому просторі відбуваються кардинальні зміни, зумовлені процесом глобалізації, що тягне неминучі зміни в системах освіти країн всього світу. В останні роки педагогіка та вчені розширили сферу

дослідження, розглядаючи різноманітні предмети різних галузях зі зміною вікових груп студентів, щоб виявити специфічний вплив тьюторства на процес і результат освіти. В результаті було зазначено, що дана система відповідає практично всім запитам сучасної освітньої ситуації, формуючи в

учнів універсальні способи діяльності, способи вирішення проблем в різних сферах, допомагаючи в знаходженні міжпредметних зв'язків до повного усвідомлення зв'язку між змістом навчального процесу та професійною діяльністю в їх динамічному контексті самоосвіти і саморозвитку, що в сукупності позитивно впливає на якість освіти підростаючого покоління [1].

Мета статті – розглянути тьюторську систему навчання в університетах Великої Британії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє говорити про те, що істотний внесок в розробку проблеми наукового осмилення категорії тьюторства внесли такі дослідники: А. Белл, Г. Біерс, К. Блекбурн, Д. Бушсел, Р. Веджері, Е. Гордон, Д. Макконнел, Дж. Міллер, Д. Палфрейман, Д. Пікерінг, Дж. Поллак, Д. Раунтрі, С. Є. Рим-Кауфман, М. Сойбі, Е. Фінберг та інші. Сутність тьюторської системи навчання в Англії розглядалася такими сучасними зарубіжними авторами як К. Блекбурн, Е. Гордон, Г. Дербрідж, Ч. Кінгслі, Р. Клоуард, Г. Кріслі, Ф. Дж. Медуей, М. Г. Мур, Р. Пеппі, Т. Сарбін, М. Сім, Ф. Стродтбек, Р. Г. Вільяма, Г. Хорст, К. Хібберт тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль тьютора – повчати, піклуватися, охороняти – була обумовлена самою назвою даної професії. Найхарактернішою ця роль була для тьюторів середньовіччя, коли людина, яка мала подібний статус, був зобов'язаний наставляти і доглядати за своїм підопічним.

Тьюторська система є найважливішим засобом, що забезпечує ефективну організацію самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах Великої Британії. Вона заснована на партнерстві як моделі взаємовідносин між викладачем і студентом [2].

Ф. Форстер, Д. Хоунсел, С. Томпсон, характеризуючи тьюторську систему навчання, стверджують, що у британських університетах тьютори виконують такі обов'язки:

1. Тьютор повинен керувати групою студентів та здійснювати взаємодію в межах певної програми, обговорювати основні питання з лекцій і/або курсові матеріали за чіткою програмою, тьюторські заняття можуть мати різні форми, у тому числі такі, що базуються на розв'язанні проблемних питань.

2. Наставник має готуватись до кожного заняття заздалегідь: здійснювати необхідну підготовку з вивчення матеріалу та підготовки тем для того, щоб керувати дискусією та відповідати на питання, які можуть виникнути під час виконання вправ. Він мусить надавати консультації щодо матеріалів підручника чи посібника з курсу та інших навчально-методичних матеріалів.

3. Цей викладач у разі потреби може звернутися за порадою до інших членів професорсько-викладацького складу або до організатора курсу. Такий вихователь повинен створювати сприятливу психологічну атмосферу для студентів. При цьому необхідно пам'ятати про те, що тьютор не є відповідальним за навчання студентів.

4. Підтримувати справедливі, чесні та професійні стосунки зі студентами-магістрантами. Це завжди дуже важливо, як для студента, так і для тьютора.

5. Приходити на тьюторські заняття у чітко встановлений час. Заняття не можна скасовувати або переносити без серйозної на те причини.

6. Бути обізнаним про будь-які проблеми студентів, пов'язані з їхнім здоров'ям і безпекою, питаннями матеріального стану та вирішувати їх з організатором курсу [3].

В університетах Великої Британії тьютор є членом викладацького складу університету. Він прикріплюється до кожного студента й виконує низку обов'язків: регулярно зустрічатися зі студентом (але не менше одного разу за семестр) з метою розвитку його особистісних та академічних досягнень; допомагати в адаптації до нових умов при вступі до університету, розробленні індивідуального навчального плану (в інших університетах – плану особистісного розвитку) та правильному розподілу часу перебування в університеті; давати поради й підтримувати у процесі навчання; допомагати в подоланні особистісних і академічних труднощів; допомагати у виборі майбутньої професії тощо.

Як свідчить аналіз методичної літератури тьютори повинні представляти інтереси студентів перед університетом або іншими інстанціями; допомагати у вирішенні академічних та неакадемічних питань; виступати джерелом підтримки й допомоги. До обов'язків тьютора також входять контакти з батьками, які все частіше беруть участь у програмі підтримки їхньої дитини під час навчання

в університеті.

Від тьюторів вимагається реєстрація офіційних зустрічей зі студентами, що є важливим джерелом інформації про їх академічний прогрес. Протягом навчального року консультації повинні бути завжди доступними для студентів, особливо на початку кожного семестру та в кінці навчального року. Пропонована частота зустрічей – не менше одного разу на тиждень [5].

Необхідно зазначити, що тьюторська система заснована на тьюторських зборах, визначених розкладом. У більшості випадків зустрічі тьюторів і їхніх студентів проходять індивідуально, мінімум три рази на рік. Для студентів першого року навчання перша зустріч проводиться на першому тижні навчання. Надалі зустрічі організуються в міру необхідності, часто співпадаючи або передуючи ключовим подіям навчального року – таким, як вибір навчальних програм (модулів) або складання іспитів. Зустрічі мають чітку структуру і реєструються, як уже згадано, в особистому та навчальній документації.

Тьютор або будь-який педагог, який здійснює тьюторські функції на перших етапах навчання, виступає в ролі провідника дитини в освітній простір. Завдання тьютора полягає в тому, щоб організувати навчання дитини з урахуванням її інтересів і особливостей. Тьютор допомагає займатися тим, що дитині цікаво, при цьому не відставати в рамках освітньої програми. Ми підтримуємо твердження Е. Колосової про те, що «тьюторство в сучасній освіті – це педагогічна позиція, яка пов'язана зі спеціальним чином організованою системою освіти. Навчальний процес, режим і характер занять вибудовуються і складаються, виходячи з пізнавальних інтересів, нахилів, здібностей, особливостей сприйняття. Русійні сили в ньому – це педагог – тьютор і його підопічні».

Сутність тьюторства полягає в подоланні антропологічного дефіциту в освіті. Цей дефіцит створює недостатність «особистої присутності» людини в освіті, недостатність особистого й освітнього сенсу, недостатність відповідальності людини за свою освіту. У тьюторстві реалізуються цінності індивідуалізації, свободи, самовизначення, осмисленого ставлення людини до власного життя, свого майбутнього, перспективам,

віковому руху. Це безпосередньо пов'язано з завданнями гуманітаризації освіти: навчити людину використовувати себе в зв'язку зі своїми цілями і образом майбутнього, бачити себе як потенціал і ресурс.

Тьютор повинен володіти сучасними компетенціями, зумовленими особливістю організації освіти, виконувати новітні педагогічні ролі. Безумовно, сучасні вимоги щодо розбудови інклюзивного освітнього середовища суттєво змінюють форми взаємодії здобувачів освіти та вихователів-тьюторів, впливаючи і на зміст навчання. При цьому, на наш погляд, має місце не руйнування традицій минулого у сфері освіти, а народження нової парадигми та вищої якості освіти, що залежить від особистості і компетентності тьютора закладу освіти [6].

Традиційна структура тьюторської системи складається з трьох елементів, до яких відносимо:

- власне тьюторство, що здійснює навчання студента протягом триместру або навчального року (культурний тренд);

- керівництво заняттями (кураторство), що забезпечує навчання студентів і роботу, в тому числі, в канікулярний час (поєднання культурного й індивідуального);

- моральне наставництво, що передбачає супровід життя студента в університеті в найширшому сенсі слова (індивідуальний тренд).

На основі аналізу діяльності тьюторів у сучасних університетах Великої Британії в основі своєї тьюторство зберігається в описаному вигляді, забезпечуючи освітню й наставницьку функції, допомагаючи вибудовувати індивідуальну траєкторію навчання й долучатися до академічної культури університету. Серед виокремлених характеристик тьютора є вбудованість тьюторського супроводу в навчальний план і висока автономія тьютора у виборі способу роботи. В основному, тьюторами є викладачі університетів. Підхід базується на індивідуалізації, співпраці зі студентом і формуванні особливого погляду на знання в контексті досліджуваного курсу.

Виділено чотири бачення ролі тьютора:

- 1) близько до репетиторства, коли тьютор «підтягує» студента, допомагаючи йому засвоїти необхідні знання;

2) крім роз'яснення необхідних знань, тьютор демонструє своє бачення теми всередині дисципліни, дозволяючи тим самим на неї поглянути під особливим кутом;

3) за рахунок того, що тьютор висвітлює досліджувану тему в контексті міждисциплінарних зв'язків, студент може усвідомити місце дисципліни в ширшому науковому полі;

4) студент і викладач виступають на рівних в обговоренні предметної області, де обмінюються своїми точками зору з тієї чи іншої теми всередині дисципліни.

Це дозволяє в процесі спільної роботи прийти до нового розуміння досліджуваного предмета. Отже, наголосимо, що всі ці способи роботи об'єднує педагогічна позиція та спеціалізація тьютора в тій чи іншій предметній галузі. Тобто британський тьютор – це викладач-наставник [7].

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Головною метою тьюторської системи у Великій Британії є забезпечення всіх можливостей для успішного розвитку і навчання студентів за допомогою висококваліфікованих тьюторів, які є сполучною ланкою між університетом та студентами. Діяльність тьюторів має як індивідуальну, особистісно орієнтовану, так і академічну спрямованість. Володіючи всіма цими характеристиками, тьюторська система навчання підтверджує свою ефективність, а також необхідність уважного розгляду з метою сприйняття її позитивного досвіду вітчизняною вищою професійною освітою.

У Великій Британії спостерігається тенденція на зміцнення тьюторської системи, скільки б нарікань, часом, вона не викликала. В даний час в європейських освітніх системах їй немає прийнятної альтернативи, яка могла б настільки ефективно сприяти організації самостійної роботи студента і так само органічно поєднуватися з іншими педагогічними засобами. Аналіз британського досвіду показав, що взаємодія педагогів і студентів спрямована на стимулювання самостійної роботи студентів, розвиток у них потреб в самоосвіті, постійному самовдосконаленні та навчанні протягом усього життя.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Белицкая Е. В. Тьюторская система обучения в современном образовании Англии: автореферат дисс. канд. пед. наук. Волгоград, 2012. 26 с.

2. Ходцева А. А. Тьюторская система как эффективное средство организации самостоятельной работы студентов в высших учебных заведениях Великой Британии. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/58025/5/Khodtseva_Tiutorskaiia_systema.pdf

3. Бахмач Л. Идея тьюторской системы навчання в класичних університетах. *Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Вип. 1. 2019. С. 12–18

4. Степаненко О. Практика реалізації тьюторської технології в університетах Великої Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 9 (83). 2018. С. 38–48

5. Современное состояние тьюторской системы обучения в университетах Англии: URL: <https://almavest.ru/ru/node/1319>

6. Тарадюк Д. О. Тьюторство як нова педагогічна професія в закладах дошкільної освіти. *Молодий вчений*. 12.1 (64.1). 2018 С. 72–75

7. Степаненко О. Передумови становлення тьюторства в університетах Великої Британії. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. 4 (63). 2018. С. 166–172

REFERENCES

1. Belytskaya, E. V. (2012). *T'yutorskaya sistema obuchenyya v sovremennom obrazovanii Anghlyi*. [Tutorial system of teaching in the modern education of England]. Volhohrad.

2. Khodtseva, A. A. *T'yutorskaya sistema kak effektivnoe sredstvo orhanizatsyyi samostoyatel'noy raboty studentov v vysshyykh uchebnykh zavedenyakh Velykoy Brytaniyi*. [Tutoring system as an effective means of organizing students' independent work in higher education in the UK].

3. Bakhmach, L. (2019). *Ideya t'yutors'koyi systemy navchannya v klasychnykh universytetakh*. [The idea of the tutoring system in classical universities].

4. Stepanenko, O. (2018). *Praktyka realizatsiyi t'yutors'koyi tekhnolohiyi v universytetakh Velykoyi Brytaniyi*. [Practice of implementation of tutorial technology at universities in the UK].

5. *Sovremennoe sostoyanye t'yutorskoy systemy obuchenyya v unyversytetakh Anghlyi*. [The current state of the tutoring system at universities in England].

6. Taradyuk, D. O. (2018). *T'yutorstvo yak nova pedahohichna profesiya v zakladakh doshkil'noyi osvity*. [Tutorstvo as a new pedagogical profession in institutions doshkilnoyi education].

7. Stepanenko, O. (2018). *Peredumovy stanovlennya t'yutorstva v universytetakh Velykoyi Brytaniyi*. [Prerequisites for the formation of tutoring in universities in the UK].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КУЧАЙ Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: порівняльна педагогіка.

КУЧАЙ Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: порівняльна педагогіка.

СУЛИМ Володимир Трохимович – кандидат філологічних наук, професор кафедри міжкультурної комунікації та перекладу факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: порівняльна педагогіка.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KUCHAY Tetyana Petrovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology of the Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II.

Circle of scientific interests: comparative pedagogy.

KUCHAY Oleksandr Volodymyrovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Circle of scientific interests: comparative pedagogy.

SULYM Volodymyr Trokhimovych – Candidate of Philological Sciences, Professor of the Department of Intercultural Communication and Translation, Faculty of Foreign Languages, Ivan Franko National University of Lviv.

Circle of scientific interests: comparative pedagogy.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2020 р.

УДК 37.017-057.87:173

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-188-24-28

ЛІСОВЕЦЬ Олег Васильович – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4641-3121>
e-mail: lisooleg@gmail.com

**ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ
У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Одним з найважливіших напрямів державної сімейної політики в Україні є пропагування та сприяння формуванню в суспільстві, і, особливо, серед підростаючого покоління, пріоритету сімейних цінностей. Зрозуміло, що суспільство і держава зацікавлені в міцній, духовно і морально здоровій сім'ї, тих її цінностях, які визначають соціальне благополуччя населення в сучасних умовах. Саме від життєвих цінностей молодого покоління, поглядів на шлюб та сім'ю, народження і виховання дітей напряму залежить подолання демографічної кризи, найближче майбутнє всієї української нації. Проблема ускладнюється тим, що соціалізація сучасної молоді протікає на фоні зміни ієрархії цінностей, а значить, і дестабілізації виховних орієнтирів в інституті сім'ї. Нинішня трансформація системи ціннісних орієнтацій створення та розвитку сім'ї часто дезорієнтує підростаюче покоління, підвищує рівень невизначеності та тривожності у цих питаннях. Як не дивно, особливо гостро ця проблема проявляється у студентському середовищі, оскільки студентство серед пріоритетів у найближчій

перспективі не ставить на перший план створення сім'ї, і, відповідно, не надто акцентує увагу на сімейних цінностях. Тому звернення уваги на виховання сімейних цінностей у студентському середовищі є об'єктивною потребою у контексті підготовки студентської молоді до майбутнього сімейного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерес науковців до сімейних цінностей обумовлений прямою залежністю демографічної ситуації в суспільстві від ефективності виконання сім'єю репродуктивної і соціалізуючої функцій. Тому проблема виховання сімейних цінностей досліджується у різних сферах науки (педагогіки, психології, соціології та ін.) і, зокрема, такими науковцями як А. Антонов, І. Бестужев-Лада, Ю. Гаспарян, Т. Гурко, І. Кон, А. Шмельов та ін. Питання підготовки молоді до шлюбу, формування позитивного ставлення до сім'ї піднімаються у роботах Т. Алексєнко, А. Карасевич, В. Лісовського, І. Стисенка, А. Харчева та ін. У тому числі, окрема увага зосереджується на питаннях підготовки студентської молоді до сімейного життя, виховання сімейних цінностей в